

IJTIMOIIY TARMOQLARNING YOSHLAR NUTQI VA MA'NAVIYATIGA TA'SIRI

Iqtisodiyot va pedagogika

universiteti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Yusupova Feruza Ulug'bek qizi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutq madaniyati va ma'naviy dunyoqarashiga ko'rsatayotgan ta'siri tahlil qilinadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va internetning jadal rivojlanishi natijasida ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylandi. Ushbu platformalar axborot almashish, ta'lim olish, muloqot qilish hamda shaxsiy fikrni erkin ifodalash imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, ularning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Xususan, qisqartirilgan so'zlardan foydalanish, xorijiy so'zlarning me'yordan ortiq qo'llanilishi, adabiy til me'yorlariga rioya qilmaslik va internet slengining keng tarqalishi yoshlar nutq madaniyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan turli g'oyalar, ommaviy madaniyat unsurlari hamda virtual muloqot muhiti yoshlarning ma'naviy qadriyatlari, axloqiy qarashlari va milliy o'zligini shakllantirish jarayoniga ham ta'sir etmoqda. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlardan oqilona va maqsadli foydalanish yoshlarning bilim saviyasini oshirish, kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda ma'naviy kamolotiga xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, ularni media savodxonlikka o'rgatish, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va milliy qadriyatlarga sodiqlikni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit soʻzlar: *ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, nutq madaniyati, maʼnaviyat, media savodxonlik, kommunikativ kompetensiya, internet slengi, milliy qadriyatlar.*

Abstract. This article examines the impact of social media on the speech culture and spiritual values of young people. In recent years, the rapid development of digital technologies and the Internet has made social media an integral part of young people's daily lives. These platforms provide broad opportunities for communication, education, information exchange, and self-expression. However, alongside their advantages, they also present several challenges. The increasing use of abbreviations, excessive borrowing of foreign words, the spread of internet slang, and the neglect of standard language norms have significantly influenced the speech culture of young users. Furthermore, the ideas, trends, and popular culture disseminated through social media affect the moral values, ethical attitudes, and national identity of the younger generation. This study employs methods of literature analysis, comparison, and generalization to evaluate both the positive and negative aspects of social media use. The findings indicate that the conscious and responsible use of social media can contribute to improving knowledge, communication skills, and personal development. At the same time, strengthening media literacy, critical thinking, and respect for national and cultural values is essential for minimizing potential negative effects. The study concludes that the influence of social media largely depends on users' awareness, digital competence, and educational environment.

Keywords: *social media, youth, speech culture, spirituality, media literacy, communication skills, internet slang, national values.*

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние социальных сетей на речевую культуру и духовно-нравственные ценности молодежи. В последние годы благодаря стремительному развитию цифровых технологий и сети Интернет социальные сети стали неотъемлемой частью жизни молодых людей. Они создают широкие возможности для общения, получения

образования, обмена информацией и самовыражения. Вместе с тем наряду с положительными сторонами существуют и определенные негативные последствия. Активное использование сокращений, чрезмерное употребление иностранных слов, распространение интернет-сленга и несоблюдение норм литературного языка оказывают заметное влияние на речевую культуру молодежи. Кроме того, идеи, тенденции массовой культуры и виртуальная коммуникационная среда воздействуют на формирование духовных ценностей, нравственных взглядов и национальной идентичности молодых людей. В исследовании использованы методы анализа научной литературы, сравнения и обобщения. Полученные результаты показывают, что рациональное и ответственное использование социальных сетей способствует повышению уровня знаний, развитию коммуникативных навыков и личностному росту молодежи. Одновременно особое значение приобретают развитие медиаграмотности, критического мышления и укрепление приверженности национальным ценностям. Сделан вывод о том, что влияние социальных сетей во многом определяется уровнем цифровой культуры и осознанностью самих пользователей.

Ключевые слова: социальные сети, молодежь, речевая культура, духовность, медиаграмотность, коммуникативные навыки, интернет-сленг, национальные ценности.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga, xususan, yoshlar dunyoqarashi, nutq madaniyati va ma'naviy qadriyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ular axborot almashish, ta'lim olish, muloqot qilish hamda shaxsiy fikrni erkin ifoda etish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida Telegram, Instagram, YouTube, TikTok, Facebook va boshqa raqamli platformalardan foydalanish kundalik

hayotning muhim tarkibiy qismiga aylangan. Ushbu jarayon jamiyat taraqqiyoti uchun yangi imkoniyatlar yaratishi bilan bir qatorda, yoshlarning nutqi va ma'naviy rivojlanishiga ta'sir etuvchi qator omillarni ham yuzaga keltirmoqda.

Yoshlar har qanday jamiyatning intellektual salohiyati va kelajak taraqqiyotini belgilovchi asosiy ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Ularning bilim darajasi, axloqiy qarashlari, milliy qadriyatlarga munosabati hamda muloqot madaniyati mamlakatning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli yoshlarning ma'naviy kamoloti va nutq madaniyatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Raqamli axborot muhiti kengayib borayotgan bugungi sharoitda esa mazkur masalaning dolzarbligi yanada ortib bormoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan axborotlar yoshlarning dunyoqarashi, fikrlash uslubi va muloqot madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, ular ta'limiy resurslardan foydalanish, xorijiy tillarni o'rganish, ilmiy yangiliklardan xabardor bo'lish, kasbiy rivojlanish va xalqaro tajribalarni o'zlashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ikkinchi tomondan esa, nazoratsiz va maqsadsiz foydalanish natijasida internet slengi, qisqartirilgan yozuv shakllari, xorijiy so'zlarning me'yordan ortiq qo'llanilishi hamda adabiy til me'yorlarining buzilishi kuzatilmoqda. Natijada yoshlar og'zaki va yozma nutqida grammatik xatolar, uslubiy kamchiliklar hamda ona tilining boy ifoda vositalaridan kamroq foydalanish holatlari uchramoqda.

So'nggi yillarda ijtimoiy tarmoqlarda ommaviy madaniyat mahsulotlari, turli axborot oqimlari va bloggerlik faoliyatining keng rivojlanishi yoshlarning qadriyatlar tizimiga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Virtual makonda tarqatilayotgan turli g'oyalar, reklama mahsulotlari, ko'ngilochar kontent hamda ommaviy axborot vositalari orqali shakllanayotgan qarashlar ayrim hollarda milliy an'ana va ma'naviy qadriyatlarga zid bo'lgan qarashlarning ommalashishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarni ezgulik, ilm-fan, innovatsiya va ijodkorlikka

undovchi foydali platforma sifatida ham xizmat qilishi mumkin. Mazkur holat ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri bir yoqlama emasligini, undan foydalanish madaniyati hal qiluvchi omil ekanligini ko'rsatadi.

Nutq madaniyati shaxsning fikrini aniq, ravon va adabiy til me'yorlariga mos holda ifoda etish qobiliyatini belgilaydi. Ijtimoiy tarmoqlarda tezkor muloqot ustuvor bo'lganligi sababli foydalanuvchilar ko'pincha so'zlarni qisqartirish, tinish belgilariga e'tibor bermaslik yoki norasmiy uslubdan foydalanishga moyil bo'ladilar. Bunday holat uzoq muddat davom etganda yoshlarning yozma va og'zaki nutqiga ham ta'sir etishi mumkin. Ayniqsa, o'quvchi va talabalar orasida internet tilining kundalik nutqqa kirib kelishi til madaniyati masalasini ilmiy jihatdan chuqur o'rganishni talab etmoqda.

Ma'naviyat insonning axloqiy fazilatlarini, milliy qadriyatlarga hurmati, Vatanga sadoqati va umuminsoniy qadriyatlarga munosabatini ifodalaydi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan axborotlarning sifati va mazmuni yoshlarning ma'naviy shakllanishida muhim o'rin tutadi. Foydali va ishonchli axborotlar shaxsning bilimni boyitishi, dunyoqarashini kengaytirishi va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishi mumkin. Aksincha, yolg'on axborotlar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar, axloqiy me'yorlarga zid kontent hamda manipulyativ g'oyalar yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoldan xoli emas. Shu sababli media savodxonlikni rivojlantirish, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli madaniyatni yuksaltirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish darajasi yildan-yilga ortib borayotgan bir paytda ularning yoshlar nutqi va ma'naviy rivojlanishiga ko'rsatayotgan ta'sirini ilmiy asosda baholash zarurati mavjud. Bugungi kunda yoshlarning aksariyati kunning muayyan qismini aynan ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazadi. Bu esa ularning muloqot uslubi, axborotni qabul qilish

madaniyati, til birliklaridan foydalanishi hamda axloqiy qarashlariga ta'sir etuvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqotning asosiy maqsadi ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutq madaniyati va ma'naviy qadriyatlariga ko'rsatayotgan ijobiy hamda salbiy ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun ijtimoiy tarmoqlarning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, yoshlarning ulardan foydalanish xususiyatlari, nutq madaniyatida kuzatilayotgan o'zgarishlar hamda ma'naviy qadriyatlar tizimiga ta'siri o'rganiladi.

Tadqiqot natijalari ta'lim muassasalari, pedagoglar, ota-onalar, yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar hamda davlat va jamoat tashkilotlari uchun amaliy ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, maqola natijalari yoshlarda media savodxonlikni rivojlantirish, ona tiliga hurmatni mustahkamlash, ma'naviy qadriyatlarni asrash va ijtimoiy tarmoqlardan mas'uliyatli foydalanish madaniyatini shakllantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi. So'nggi yillarda ijtimoiy tarmoqlarning jamiyat hayotidagi o'rni tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida Telegram, Instagram, TikTok, YouTube va Facebook kabi platformalardan foydalanish kundalik hayotning ajralmas qismiga aylangan. Shu sababli ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqi, ma'naviyati va dunyoqarashiga ko'rsatayotgan ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganib kelmoqdalar.

Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, ijtimoiy tarmoqlar axborotni tezkor tarqatish, bilim olish, tajriba almashish va muloqot qilish uchun qulay vosita hisoblanadi. Yoshlar ushbu platformalar orqali ta'limiy videolarni tomosha qilish, ilmiy yangiliklardan xabardor bo'lish, xorijiy tillarni o'rganish va kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu jihatdan qaraganda, ijtimoiy tarmoqlar ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlovchi muhim axborot manbai sifatida baholanadi.

Boshqa tadqiqotlarda esa ijtimoiy tarmoqlarning salbiy jihatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Ayrim olimlarning fikricha, internetdan haddan tashqari ko'p foydalanish yoshlarning kitob mutolaasiga bo'lgan qiziqishini pasaytirishi, vaqtni samarasiz sarflashiga va real hayotdagi muloqotning kamayishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, noto'g'ri yoki ishonchsiz axborotlarning tez tarqalishi ham yoshlarning fikrlashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Nutq madaniyati bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda ijtimoiy tarmoqlar yoshlar tiliga sezilarli ta'sir ko'rsatayotgani ta'kidlangan. Xususan, qisqartirilgan so'zlardan foydalanish, internet slengi, emojilar va xorijiy so'zlarning ortiqcha qo'llanilishi adabiy til me'yorlariga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Natijada ayrim yoshlar rasmiy yozishmalarda ham norasmiy uslubdan foydalanishga odatlanib qolmoqda. Shu bilan birga, internet orqali turli xalqlar madaniyati va tillari bilan tanishish yoshlarning lug'at boyligini kengaytirishga ham xizmat qilishi mumkin.

Ma'naviyat masalasi ham ilmiy tadqiqotlarda muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ko'plab olimlar yoshlarning ma'naviy kamoloti oiladagi tarbiya, ta'lim muassasalari va ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda ijtimoiy tarmoqlarga ham bog'liqligini ta'kidlaydilar. Ijtimoiy tarmoqlarda foydali ilmiy, ma'rifiy va tarbiyaviy kontentlar mavjud bo'lsa-da, ayrim zararli yoki noto'g'ri g'oyalar ham uchraydi. Shu sababli yoshlarning qanday axborotni tanlashi va undan qanday foydalanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Media savodxonlik bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, media savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan yoshlar internetdagi axborotlarni tanqidiy baholay oladilar. Ular ishonchli va ishonchsiz manbalarni farqlash, yolg'on xabarlarni aniqlash hamda internetdan xavfsiz foydalanish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. Shu bois ko'plab mutaxassislar ta'lim tizimida media savodxonlikni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydilar.

O'zbekistonda ham yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ona tiliga hurmatni oshirish va raqamli madaniyatni rivojlantirish bo'yicha qator ilmiy izlanishlar olib

borilmoqda. Tadqiqotlarda ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri va maqsadli foydalanish yoshlarning bilim darajasini oshirish, ijodkorligini rivojlantirish va zamonaviy kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qilishi qayd etilgan.

Xorijiy tadqiqotlarda esa ijtimoiy tarmoqlarning psixologik, madaniy va kommunikativ jihatlari keng o'rganilgan. Ularning natijalariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlarning foydasi yoki zarari asosan foydalanuvchining undan qanday maqsadda foydalanishiga bog'liq. Ta'lim, ilm-fan va kasbiy rivojlanish uchun foydalanilgan ijtimoiy tarmoqlar ijobiy natija bersa, nazoratsiz va maqsadsiz foydalanish salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan zamonaviy axborot vositasidir. Ular bir tomondan bilim olish, muloqot qilish va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan nutq madaniyati va ma'naviy qadriyatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli yoshlarda media savodxonlikni rivojlantirish, internetdan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni mustahkamlash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Mazkur tadqiqot aynan ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqi va ma'naviyatiga ko'rsatayotgan ta'sirini tahlil qilish, mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirish hamda ushbu yo'nalishda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqi va ma'naviyatiga ko'rsatayotgan ta'sirini o'rganish uchun sifat va tahliliy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotidagi o'rne, ularning nutq madaniyatiga hamda ma'naviy qarashlariga ijobiy va salbiy ta'sirlarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, kuzatish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Dastlab mavzuga oid mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar, darsliklar, monografiyalar hamda internet manbalari o'rganildi.

Ushbu manbalar orqali ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotiga ta'siri bo'yicha mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilindi va umumlashtirildi.

Tadqiqot jarayonida kuzatish usuli ham qo'llanildi. Bunda yoshlarning Telegram, Instagram, TikTok, YouTube va boshqa ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish jarayonidagi muloqot uslubi, yozish madaniyati hamda internet tilidan foydalanish xususiyatlari tahlil qilindi. Kuzatish natijasida yoshlar orasida qisqartirilgan so'zlar, internet slengi, xorijiy so'zlar va emojilardan keng foydalanilishi aniqlandi.

Shuningdek, taqqoslash usuli yordamida ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanadigan yoshlar bilan ulardan kam foydalanadigan yoshlarning nutq madaniyati va ma'naviy qarashlari o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar asosida ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish darajasi va nutq madaniyati o'rtasidagi bog'liqlik o'rganildi.

Tadqiqotda tavsifiy (deskriptiv) tahlil usulidan ham foydalanildi. Ushbu usul yordamida ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy va salbiy tomonlari alohida tahlil qilindi. Xususan, ularning ta'lim olish, axborot izlash, xorijiy tillarni o'rganish va kasbiy rivojlanishdagi ijobiy imkoniyatlari hamda vaqtni samarasiz sarflash, noto'g'ri axborotlarga duch kelish, internetga qaramlik va nutq madaniyatining pasayishi kabi salbiy jihatlari yoritildi.

Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika, tilshunoslik, sotsiologiya va media kommunikatsiya sohalarida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tashkil etdi. Ushbu manbalar asosida yoshlarning nutq madaniyati, ma'naviy tarbiyasi va media savodxonligi bo'yicha mavjud ilmiy qarashlar tizimli ravishda o'rganildi.

Tahlil jarayonida ma'lumotlarni umumlashtirish usulidan foydalanildi. Turli manbalarda keltirilgan ilmiy fikrlar o'zaro solishtirilib, umumiy xulosalar chiqarildi. Bu usul tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirishga xizmat qildi.

Tadqiqot obyekti sifatida ijtimoiy tarmoqlardan foydalanuvchi yoshlar hamda ularning nutq va ma'naviy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar tanlandi. Tadqiqot

predmeti esa ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutq madaniyati, muloqot uslubi va ma'naviy qadriyatlariga ko'rsatayotgan ta'sirini tashkil etdi.

Mazkur tadqiqotda etik me'yorlarga ham rioya qilindi. Tahlil qilingan ilmiy manbalardan to'g'ri foydalanildi, mualliflik huquqlariga hurmat ko'rsatildi hamda ilmiy xulosalar xolis va asosli tarzda bayon qilindi.

Tadqiqot natijalari ilmiy adabiyotlar tahlili va kuzatishlardan olingan ma'lumotlarga asoslangan holda shakllantirildi. Olingan natijalar yoshlarda media savodxonlikni rivojlantirish, ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish hamda nutq madaniyati va ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, tanlangan metodologiya tadqiqot maqsadiga erishish, mavjud ilmiy qarashlarni tahlil qilish va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqi hamda ma'naviyatiga ko'rsatayotgan ta'sirini har tomonlama baholash imkonini beradi.

Natijalar. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda yoshlar hayotining muhim qismiga aylangan. Yoshlarning aksariyati har kuni Telegram, Instagram, TikTok, YouTube va boshqa platformalardan muntazam foydalanadi. Ushbu platformalar orqali ular yangiliklardan xabardor bo'lish, ta'lim olish, do'stlari bilan muloqot qilish hamda turli xil ma'lumotlarni izlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Tahlillar natijasida ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqiga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ijobiy jihatdan qaralganda, yoshlar internet orqali yangi so'zlar va iboralarni o'rganmoqda, xorijiy tillarni o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda hamda turli mavzularda erkin fikr almashishni rivojlantirmoqda. Ayniqsa, ta'limga oid kanallar, ilmiy sahifalar va onlayn kurslar ularning bilim doirasini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim salbiy holatlar ham kuzatildi. Yoshlarning ko'pchiligi ijtimoiy tarmoqlarda qisqartirilgan so'zlardan, internet slengidan va xorijiy atamalardan keng foydalanmoqda. Natijada rasmiy yozishmalar

va ilmiy matnlarda ham norasmiy uslub elementlari uchrab turishi kuzatildi. Ayrim hollarda tinish belgilariga e'tibor bermaslik, imlo qoidalariga amal qilmaslik va adabiy til me'yorlaridan chetga chiqish holatlari ham aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlardan ta'lim maqsadida foydalanadigan yoshlarning nutqi nisbatan boyroq va mantiqiyroq bo'ladi. Ular ilmiy maqolalar, elektron kitoblar va ta'limiy videolarni kuzatish orqali lug'at boyligini kengaytirishga harakat qiladilar. Bunday foydalanuvchilarda fikrni aniq va ravon bayon qilish ko'nikmasi ham yaxshiroq rivojlanganligi kuzatildi.

Ma'naviy jihatdan olib borilgan tahlillar ham muhim natijalarni ko'rsatdi. Ijtimoiy tarmoqlarda ma'rifiy, tarbiyaviy va ilmiy mazmundagi sahifalarni kuzatadigan yoshlarning milliy qadriyatlar, tarix va madaniyatga bo'lgan qiziqishi yuqoriroq ekanligi aniqlandi. Ular turli ijtimoiy loyihalar, xayriya tadbirlari va madaniy tashabbuslarda faolroq ishtirok etishga intilishadi.

Biroq, ko'ngilochar va nazoratsiz kontentni ko'p kuzatadigan ayrim yoshlar orasida vaqtni samarasiz sarflash, o'qishga e'tiborning pasayishi va virtual muloqotga ortiqcha berilish holatlari kuzatildi. Bu esa ularning kundalik faoliyati va shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tahlil natijalari media savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan yoshlar internetdagi ma'lumotlarni tanqidiy baholashini ko'rsatdi. Ular ishonchli va ishonchsiz axborot manbalarini ajrata oladi, yolg'on xabarlariga kamroq ishonadi va axborotdan ongli ravishda foydalanadi. Media savodxonligi past bo'lgan foydalanuvchilar esa noto'g'ri ma'lumotlarni haqiqat sifatida qabul qilish ehtimoli yuqoriroq ekanligi kuzatildi.

Nutq madaniyatiga oid natijalar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish davomiyligi bilan yozma nutq sifati o'rtasida ma'lum bog'liqlik mavjud. Internet tilidan doimiy foydalanadigan ayrim yoshlar rasmiy matn yozishda ham qisqartmalar va norasmiy iboralarni ishlatishga moyil bo'ladilar. Aksincha,

kitob mutolaa qiladigan va ilmiy manbalarni muntazam o'qiydigan yoshlarning yozma nutqi ancha savodli va adabiy me'yorlarga mos bo'lishi kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhim vosita ekanligini ko'rsatdi. Turli guruhlar va onlayn hamjamiyatlarda ishtirok etish ularga fikr almashish, jamoada ishlash va yangi bilimlarni egallash imkonini bermoqda. Bu ayniqsa oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun foydali hisoblanadi.

Olingan natijalardan yana biri shuki, ota-onalar va pedagoglarning nazorati hamda tavsiyalari ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqsadli foydalanishga yo'naltirilgan yoshlar ijtimoiy tarmoqlardan ko'proq foyda oladilar, nazoratsiz foydalanadiganlarda esa salbiy holatlar ko'proq uchraydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri foydalanuvchining undan qanday maqsadda foydalanishiga bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Agar ijtimoiy tarmoqlardan ta'lim, ilmiy izlanish, kasbiy rivojlanish va foydali muloqot uchun foydalanilsa, ular yoshlarning nutq madaniyati va ma'naviy kamolotiga ijobiy hissa qo'shadi. Aksincha, vaqtni behuda sarflash, ishonchsiz axborotlarga ergashish va zararli kontentni muntazam kuzatish salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Shu sababli tadqiqot natijalari asosida yoshlar o'rtasida media savodxonlikni rivojlantirish, ona tili me'yorlariga rioya qilishni targ'ib etish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni mustahkamlash hamda ijtimoiy tarmoqlardan mas'uliyat bilan foydalanish madaniyatini shakllantirish zarurligi aniqlandi. Ushbu tavsiyalar ta'lim muassasalari, ota-onalar va yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining muhim qismiga aylangan va ularning nutq madaniyati hamda ma'naviy qarashlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Olingan natijalar mahalliy va

xorijiy tadqiqotlarda keltirilgan ilmiy xulosalar bilan umumiy jihatdan mos keladi. Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy va salbiy omillar ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish madaniyati foydalanuvchining maqsadi va axborotni tanlash ko'nikmasiga bog'liq ekanligini tasdiqlaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning bilim olish, dunyoqarashini kengaytirish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Bugungi kunda ko'plab ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar va mutaxassislar o'z faoliyatini aynan ijtimoiy tarmoqlar orqali yoritmoqda. Bu esa yoshlarga istalgan joydan va istalgan vaqtda sifatli axborot olish imkoniyatini yaratmoqda. Demak, ijtimoiy tarmoqlarning o'zi emas, balki undan qanday foydalanish usuli muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida yoshlarning yozma va og'zaki nutqida internet slengi, qisqartirilgan so'zlar va xorijiy atamalardan keng foydalanilishi kuzatildi. Bunday holat adabiy til me'yorlariga rioya qilish darajasining pasayishiga sabab bo'lishi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda shakllangan norasmiy yozish uslubi ayrim hollarda rasmiy hujjatlar, ilmiy ishlar va o'quv topshiriqlarida ham uchrab turishi til madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yoshlarni adabiy til me'yorlariga rioya qilishga o'rgatish va rasmiy hamda norasmiy muloqot o'rtasidagi farqni tushuntirish muhim vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari ma'naviy tarbiya masalasida ham muhim xulosalarni berdi. Ijtimoiy tarmoqlarda foydali ilmiy, ma'rifiy va tarbiyaviy kontentlar bilan bir qatorda, ishonchsiz yoki salbiy mazmundagi axborotlar ham mavjud. Agar yoshlar axborotni tanqidiy tahlil qila olmasa, ular noto'g'ri ma'lumotlarning ta'siriga tushib qolishi mumkin. Shu nuqtai nazardan media savodxonlikni rivojlantirish bugungi kunda ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat aniqlandi. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga munosabatini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Agar foydalanuvchi tarix, madaniyat, ilm-fan va

ma'naviyatga oid sahifalarni kuzatsa, bu uning dunyoqarashini kengaytiradi va ijobiy fazilatlarini rivojlantiradi. Aksincha, vaqtni behuda o'tkazishga undovchi yoki axloqiy me'yorlarga zid bo'lgan kontentni muntazam kuzatish salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqot natijalari ota-onalar, pedagoglar va ta'lim muassasalarining roli katta ekanligini ko'rsatdi. Yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanishga yo'naltirish, foydali axborot manbalarini tavsiya etish va media savodxonlik bo'yicha bilim berish ularning nutq madaniyati hamda ma'naviy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonda oila va ta'lim muassasalari o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishi muhimdir.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kitob mutolaasi bilan muntazam shug'ullanadigan va ilmiy manbalardan foydalanadigan yoshlarning nutqi ancha boy, fikrlashi esa mantiqiyroq bo'ladi. Demak, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish kitob o'qish odatini to'liq almashtirmasligi kerak. Aksincha, raqamli texnologiyalar va an'anaviy ta'lim vositalari bir-birini to'ldiruvchi omil sifatida qaralishi maqsadga muvofiq.

Mazkur tadqiqot ayrim cheklovlarga ham ega. Tadqiqot asosan ilmiy adabiyotlar va umumiy kuzatishlarga tayangan holda olib borildi. Kelgusida kengroq respondentlar ishtirokida so'rovnoma, intervyu yoki statistik tahlillar asosida olib boriladigan tadqiqotlar yanada aniqroq ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi. Shuningdek, turli yosh guruhlari, hududlar yoki ta'lim muassasalari kesimida alohida tadqiqotlar o'tkazish ham dolzarb hisoblanadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotiga ta'siri ikki tomonlama ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ulardan to'g'ri, maqsadli va mas'uliyatli foydalanish bilim olish, muloqot madaniyatini rivojlantirish hamda ma'naviy kamolotni yuksaltirishga xizmat qiladi. Aksincha, nazoratsiz va maqsadsiz foydalanish nutq madaniyatining pasayishi, vaqtning samarasiz sarflanishi va ayrim ma'naviy qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli ta'lim muassasalari, ota-onalar, davlat va jamoat tashkilotlari hamkorlikda yoshlarning media savodxonligini oshirish, internetdan xavfsiz va oqilona foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ona tili va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirishi zarur. Bu esa kelajakda bilimli, ma'naviy yetuk va raqamli madaniyatga ega yosh avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ularning nutq madaniyati va ma'naviy qarashlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqot davomida ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilindi hamda ularning yoshlar rivojlanishidagi o'rnini baholandi.

Aniqlanishicha, ijtimoiy tarmoqlar ta'lim olish, ilmiy axborotlarga ega bo'lish, xorijiy tillarni o'rganish, kasbiy rivojlanish va muloqot ko'nikmalarini shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ular orqali yoshlar dunyoning turli mamlakatlaridagi ilmiy yangiliklar bilan tanishish, tajriba almashish va zamonaviy bilimlarni egallash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu jihatdan qaraganda, ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy ta'limning muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Biroq tadqiqot davomida ayrim salbiy holatlar ham aniqlandi. Xususan, internet slengi, qisqartirilgan so'zlar va xorijiy atamalarning haddan tashqari ko'p qo'llanilishi yoshlarning adabiy til me'yorlariga rioya qilish darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, ishonchsiz axborotlar, zararli kontent va vaqtni samarasiz sarflash kabi omillar yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga ham salbiy ta'sir etishi ehtimoli mavjud.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlarning foydasi yoki zarari, avvalo, ulardan foydalanish maqsadi va foydalanuvchining media savodxonlik darajasiga bog'liq. Ta'lim, ilm-fan va shaxsiy rivojlanish yo'lida foydalanilgan ijtimoiy tarmoqlar ijobiy natijalar beradi. Aksincha, nazoratsiz va maqsadsiz foydalanish turli salbiy oqibatlarini keltirib chiqarishi mumkin.

Shu sababli yoshlar o'rtasida media savodxonlikni rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni shakllantirish, ona tili me'yorlariga hurmatni kuchaytirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda ota-onalar, pedagoglar, oliy ta'lim muassasalari va davlat tashkilotlarining hamkorligi zarur.

Kelgusida mazkur yo'nalishda kengroq respondentlar ishtirokida so'rovnoma, intervyu va statistik tahlillarga asoslangan tadqiqotlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq. Bunday tadqiqotlar ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqi va ma'naviyatiga ta'sirini yanada chuqurroq o'rganish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Umuman olganda, ijtimoiy tarmoqlarni to'g'ri va mas'uliyatli qo'llash yoshlarning bilim darajasi, nutq madaniyati va ma'naviy kamolotini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli muhitdan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Castells, M. (2010). The Rise of the Network Society. Wiley-Blackwell.
2. Kaplan, A. M., and Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! Business Horizons, 53(1), 59–68.
3. Boyd, D. M., and Ellison, N. B. (2007). Social network sites. Journal of Computer-Mediated Communication, 13(1), 210–230.
4. Kietzmann, J. H., et al. (2011). Social media? Get serious! Business Horizons, 54(3), 241–251.
5. Turkle, S. (2015). Reclaiming Conversation. Penguin Books.
6. Livingstone, S. (2014). Developing social media literacy. Communications, 39(3), 283–303.
7. Buckingham, D. (2015). The Essentials of Media Education. Polity Press.

8. Jenkins, H. (2009). Confronting the Challenges of Participatory Culture. MIT Press.
9. Rheingold, H. (2012). Net Smart. MIT Press.
10. Carr, N. (2010). The Shallows. W. W. Norton.
11. Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 9(5),
12. UNESCO. (2021). Media and Information Literacy Curriculum for Educators.
13. OECD. (2021). Digital Education Outlook.
14. UNICEF. (2021). The State of the World's Children.